

Oskaras Koršunovas, kelionė su juo ir kiti gražūs dalykai

Rita Repšienė

Dovilė Zelčiūtė. *Kelionė su Oskaru Koršunovu. Teatrinis koliažas. Esė, repeticijų fragmentai, spektaklių, gastrolių įspūdžiai, interviu, recenzijos*. Vilnius: Alma littera, 2014. 296 p.

Mūsų tekstų kalbose dar tikrai daugoka heroizmo, o geriausiuose iš jų – turiu galvoje Bataille'o tekstus – nemažai eretiškų pasisakymų ir, galiausiai, užmaskuoto heroizmo. Teksto malonumas (mėgavimasis tekstu) yra, priešingai, karingos vertės tarsi koks išnykimas, kai nulinksta rašytojo skiauterė, kai nustoja plakti jo „narsi širdis“.

Roland Barthes

Oskaras Koršunovas, seniai išsivadavęs iš paprasto populiarumo gniaužtu, tapo kultiniu visų rašančių, kuriančių ir tapančių moterų geidulių objektu. Koks tas Oskaro Koršunovo kuriamas pasaulis iš arti? „Kas vyksta scenoje, kai nusileidžia uždanga ir įsijungia šviesos? Kaip kuriami spektakliai? Kaip režisieriui kyla mintys, randasi personažai, mizanscenos?“¹. Meilė kūrėjui gali būti beribė ir bekraštė, kaip kelionė su juo.

Naujausioje rašytojos, poetės, eseistės Dovilės Zelčiūtės knygoje atskleidžiami ketveri metai, praleisti su Oskaru Koršunovu ir jo teatru. „Knygą rašiau su meile, manau, ji atpirks visa, kas gali atrodyti „per sunku“ ar „per lengva“, – teigia D. Zelčiūtė, atsisakydama profesionalo žvilgsnio į teatrą. – „Juk teatro mokslų nesu baigusi, į teatrologinius apibendrinimus negaliu pretenduoti“, jos manymu, „jei jau žmogus eina į teatrą, tai mano knygos pus-

lapiai turėtų ar galėtų praplėsti pažinimą, pamėginti atsakyti, iš ko teatras susideda ar atsiranda“².

Knyga – ne tik jausmų, emocijų, išgyvenimų liudijimas, joje pateikti ir repeticijų fragmentai, spektaklių, gastrolių įspūdžiai, recenzijos, pokalbiai, taip pat atsispindi Oskaro Koršunovo režisuotų spektaklių „Išvarymas“, „Katedra“, „Miranda“, „Žuvėdra“ gimimas, žiūrovams nematomas spektaklių „Įstabioji ir graudžioji Romeo ir Džuljetos istorija“, „Meistras ir Margarita“, „Hamletas“, „Dugne“ kūrimas ir kasdienybė.

Pasirinktas teatrinio koliažo principas knygai sukuria postmodernaus rašymo iliuziją. Kelionių žanras asocijuojasi su romantinėmis rašymo tradicijomis: tolimi kraštai, nepaprasti įspūdžiai ir „su niekuo nesulyginami pojūčiai“.

Apskritai, jei kalbėtume apie garbinimo objektus Lietuvoje, Oskaras Koršunovas,

be abejonės, priklausytų pirmajam dešimtukui, ypač tarp pusamžių moterų, studentų ir gimnazisčių. Kodėl? Tiesiog jis atitinka erotinių fantazijų herojaus tipą. Paslaptingas ir komunikuojantis, mažus ir kuriantis, patrauklus ir intriguojantis, besidalinantis su visais ir visomis, talentu, kūryba ir gyvenimo užkulisiais.

„Nuoširdus, talentingai kuriantis teatras pirmiausia yra didieji Kūrybos namai – visuomet atviri pasauliui, bet atvirausi pačiam žmogui, jo sielai. Čia, teatro salėje, žiūrovas turi unikalią galimybę per kitus – dramaturgą, režisierių, aktorius ir visus teatro kūrėjus – išgyventi ir patirti pats save“, – apie tai, kodėl jos knygų tema yra teatras, pasakoja rašytoja D. Zelčiūtė. „Gali būti, kad vienišiausią savo gyvenimo momentą atėjęs į spektaklį jis bus išgydytas, nes atpažins savo skausmą ir nuodėmes per spektaklio atvertį“³.

Tiesa, būti su Oskaro Koršunovo teatru knygos autorei „pats didžiausias, kokį tik galėčiau įsivaizduoti, džiaugsmas“⁴, tai tartum dvasinis kelias ir pažinimas savęs pačios. Visa apimanti teatro galia! Galia, suteikianti devynias galybes emocijų: „džiaugsmą, kvapą užimantį baugulį, nuostabą, nerimą, įtūžį, netgi įniršį“⁵ ir išmokanti atlaidumo bei meilės. Bekraštis žavėjimasis, pozityvumas, būtis išgyvenimus atskleidžiančios gelmės įtikina skaitytoją, nors ir nežadina kaip autorei archetipinių jausmų (p. 23).

Betarpiški, prasmingi, jausminiai autorės potyriai sukuria empatijai tinkamą atmosferą. Keliauti kartu, būti su paslaptingu ir magišku teatro pasauliu, išgyventi viską kartu – kaip puiki realybės šou galimybė susitapatinti ar įsikūnyti.

Atvirumas, jautra, pasiaukojimas ir atjauta lydi knygos autorę visą kelionę. Žiaurus, negailestingas teatro pasaulis skverbiasi į skaitytoją, apsupdamas egzistencinių vertybių sūkuriumi. Ir gąsdina „tikruoju“ gyvenimu. Diena prilyginama kosmosui. Išgyvenimai – begalybei. „Įspūdis nenusakomas...“ (p. 31). Jausmų skale kaip Fuko švytuoklė: nuo tauriausių jausmų iki absoliučios baimės – nejausti, nekurti kartu ir nebūti – minimalus atstumas. Nors ir tikint, „kad Koršunovo darbai turi režisūrinių saugiklių“ (p. 16), jausmingumui saugiklių nėra, kaip ir siekiui atverti kūrėją.

Poetiškai ir trapiai siekti dermės su kūrėju – „bauginamo ir veriamo artumo ilgesys“ teikia knygai erotinių šešėlių atspalvį, tartum pro rakto skylutę stebint svetimą bendravimą. Pinkli realybė sukuria betarpiško išgyvenimo tariamybę.

Tobulo vedlio aukštinimas kelionę paverčia misija neįmanoma. „Mane prirenkia neapsakoma Oskaro ramybė ir teisinga nuostata: atsakyti tik už savo darbą, jaudintis dėl to, už ką esi tiesiogiai atsakingas“ (p. 32–33). Ir siekimu perteikti esminius „dvasios“ dalykus, ar tai būtų susiję su „Mirandos“ spektakliu, ar tai būtų hamletiški pasirinkimai. Kritiškai mąstančio žmogaus ugdymu šioje knygoje nesirūpina. Yra tik viena tiesa, vienas herojus ir vienas pasirinkimas. Jokių paralelių, kontekstų ar alternatyvų.

Nors ir liečiamos sudėtingos temos apie tuštumos užpildymą savy, kad kurį laiką pasijustum vėl gyvas, laisvės ieškojimus, tačiau jos lieka tartum knygos paraštėse. Paskyrus didžiąją dalį erdvės asmeninėms recepcijoms, pasijunti įkalintas skaitymo rėme. Apeliacija į vedimą

„gilyn, giliau, nei galėtum įtarti, ten, į tokią asmeninės vaizduotės ir atpažinimo centrą, kur nebėra kur trauktis, nebėra kur slėptis nuo atversto it velėna žmogaus“ liudija tapatybinės resignacijos poreikį. Kur veda šis kelias? Gal kaip ir visi kiti? Į Romą?

„Iš kokio molio lipdomi spektakliai ir kokią kainą moka spektaklio kūrėjai už aistrą apie pasaulį kalbėti teatro kalba?“ – klausinama knygos galiniame viršelyje.

Realybė lieka kažkur šalia. „Čia, užspausti fizinės ir dvasinės nelaisvės skaitysime savo pasakas“, įkalinti kaip Prosperas ir Miranda tampysime „savo likimo svarmenį, nepakeliamą, baisų, juodą vergo ženklą, vergystės žaislą“ (p. 44), kankindami save ir ieškodami sąlyčio su kūrėju. Saugaus atstumo praradimas sukelia negrįžtamus padarinius.

Ar mes išgirsime plazdėjimą „laisvės link“, pripažinus visišką priklausomybę nuo pagrindinio herojaus paslapčių, iliuzijų ir galių? Pirmasis žingsnis visada sunkiausias. Knyga kaip begalinės, kankinančios pratybos atverti, apnuoginti ar išsaugoti save. „Tu gali rinktis“ skamba kaip knygos *motto*, tik pasirinkimas keistas tarp laisvės ir mirties: „mirtį, jei ji garantuoja laisvę“ (p. 47).

Ketveri metai buvo praleisti ne veltui. „Regiu, kaip Oskaras, lyg vesdamas į mūšį, įkvepia, užburia aktorius, kiekvienam rasdamas žodį ir fanatiškai tikėdamas visų bendru darbu. Ir tai yra geriausia, kas gali įvykti statant spektaklį, – įkvėpti tikėjimą“ (p. 290). Ir tai vienas didžiausių knygos atradimų!

Visą kelionę lydinčios maldos, ašaros, pokalbiai mintyse su Oskaru: „Kuriam galui? Nežinau, dalijuosi. Taip, kaip ir jo tea-

tras su manimi dalijasi“ (p. 49) rodo gilų, katarsinį ir ypatingą poveikį. Gastrolių Žironoje, Voroneže, Sankt Peterburge liudijimai atveria Koršunovo teatro ieškojimų laisvę ir atradimų džiaugsmą, suteikdami dvasinį misionierių statusą: „Juk skelbti tikėjimą per šviesiausią žmogaus pusę, jo unikalią galią mylėti – argi ne misija?“ (p. 227). Palikdami ir mistifikacijų išpūdį ar įvairiapusių vertinimų liudijimus: „Teatro kūrėjai – ne tik labai stiprūs žmonės. Tai be galo sutrikę, jautrūs, pažeidžiami žmonės. Nesvarbu, aktorius ar aktorė, režisierius ar režisierė...“ (p. 57), tartum jie būtų iš kitos planetos ar tiesiog kartais pravartu protingai patylėti...

Ir varginti pradeda pasikartojimai, emocinės klišės, dirbtinė egzaltacija (o gal nuoširdi jausena) apie „garbę būti šioje kūrybinėje kelionėje su dar sykį garbingą Vilniaus miesto teatro vardą trejiems metams pelnysiu Oskaro Koršunovo teatru“ (p. 58). Ir norisi kažko paprasto ir tikro – herojaus duotybės, to, kas jį kuria ir provokuoja, žino, ką daro, ir jaučia iš tiesų, o ne jausmingų antplūdžių tarp „scenos“ vaizdelių ir asmeninės butaforijos.

Tiesa, be knygos autorės mes nepatirtume žmogiško kūrėjo artumo: „Ateina Oskaras. Diena po laidotuvių... Apkabinu. Režisierius virpa“ (p. 70), ir mes virpame kartu. Gal tokie dalykai turėtų likti savyje? O gal jausmai – iš tiesų klaida kaip „Išvaryme“?

Orientavimasis į skaitytoją, kuris yra/nėra matęs spektaklį, kurį vargina „vaizdingi aprašymai“, bet gastrolių vertinimai praplečia akiratį, kuriam herojus yra/nėra paslaptis ir kuris gali/negali turėti savo nuomonę, atskleidžia „vienos tiesos“ prezumpciją. Gyvenimas teatru atveria ir

pačios knygos autorės dramą, kuri, deja, nesukuria istorijos.

„O aš nušiurpusi pagalvoju: ką gi darysiu aš, taip aš, kai šios repeticijos pasibaigs... Ir apima nykuma, prarastų namų ilgesys. Kūryba – namai, kur visi yra saviškiai, Dievo dovana, sujungianti, apvalanti. Apsvaiginanti ir galop – suteikianti ramybę ir išrišimą. Tai, ką darysiu aš, kai visa tai pasibaigs...“ (p. 80–81), ir begalinis gailėstis turėtų virsti padėka už pasidalinimą kaip pačiu švenčiausiu dalyku – savo esatimi, mažu pasaulėliu, kuris keliauja į mūsų širdis ir į mūsų paprastus gyvenimus. Kaip ir autorei „paskirta kūrybinė stipendija, kuri tuoj baigsis. Mums su vyru, jei dar ilgai kasdien važinėsiu į repeticijas – amen“ (p. 82). Kaip ir mums, užjaučiantiems ir suprantantiems sunkią pasiaukojančiųjų tiesos ir meno labui.

Už priklausomybes reikia mokėti, net ir jas pripažinus. Teatro magija žinoma kaip itin pavojingas dalykas. Nors pats Koršunovas apie „Dugną“ sakė: „Išdrįsome sėstis taip arti žiūrovo arba žiūrovą pasodinti taip arti aktoriaus, kad nebeliko jokios galimybės išvengti tos akistatos. Šiame susitikime nebeturi įtakos nei teatrinės širmos, nei apšvietimas, nei teatro magija. Viskas yra be galo atvira“⁶. Tiesa, tas atvirumas ne visada yra nuoširdus ir tikras. Visos žaidimo galios išlieka pagrindinio mago cilindre, uždengtame juodo aksomo skraiste.

Norint įminti paslaptis, neužtenka keliauti kartu, reikia turėti tą ypatingą dovaną, kuri duota ne kiekvienam. Ir nors teigiama, kad „Oskaras gražiai supina scenos linijas: erotizmas gimsta tuomet, kai du žmonės vienas kitu *pasitiki*“ (p. 123), svarbu nepamiršti, kad „akies obuolys ar

nuogas faktas nepaaiškina jame išreikšto geismo; dažniausiai jis jo nepaiso“⁷, kaip rašė lietuvių filosofas Algis Mickūnas, aptardamas eroso ir mito santykius.

„Matuojant prakaitavimą, kraujospūdį ir pulsą neatskleidžiamas erotinio susižavėjimo ar desperacijos gilumo lygmuo. Išraiškos matmuo, su jo jėga reikalauti žmogaus saviraiškos aukštumą, o tikriau – kūrybingumo, nėra kažkas metafiziška, viršpasauliška; tai betarpiškai juntama, jutiminiška, konkreti ir unikali jėga, gebanti plėstis iki visuotinum“⁸.

Pasitikėjimo dvasia, kaip visuotinė pamacėja, susijusi su kūrybingumu, ir vien susižavėjimo herojumi nepakanka. Sėkmingai komunikacijai reikia reprezentuoti objektą ir išreikšti jo tikslus, kaip įprasta sakyti, ji atsiranda, „atsakius į teisingą klausimą“⁹. Šioje knygoje teisingų klausimų būta, tik juos uždavinėjo Oskaras Koršunovas, siekdamas tikrų žmoniškų jausmų teatre, prašydamas intymumo (net ir kai kalbama apie skalbimo veiksmą „Išvaryme“, p. 123) ir toliau kurdamas, pasak Sauliaus Prūsaičio, vieno žymiausių šios epochos režisierių¹⁰, bet ir sėkmingo bei geidžiamo – ugningo, energingo, uraganiško (p. 142) – erotinio herojaus vaizdinį, kurį ir reikia jausti bei pripažinti „su meile“¹¹, paslaptimis, silpnybėmis ir galiomis.

Pabrėždamas, kad „jūs nekuriate čia savo personažų ir jų nelipdote, jūs atrandate juos savyje. Net ir monstrus. Ar palaidas moteris. Ar sutriuškintą idealistą“ (p. 291), Oskaras Koršunovas atskleidžia savo daugialypiškumo fenomeną – kaip gebėjimą ieškoti ir atrasti savyje devynias galybes tamsos, šviesos ir to pilkojo suteimų meto žavesio.

Vieno žymiausių prancūzų intelektualų, filosofinio veikalo *Erotizmas* (1957) autoriaus Georges'o Bataille'o požiūriu, erotinis žavesys sietinas ir su žmogiška kančia, ir ieškojimu kraštutinių patirčių ir galimybių, kaip peržengti intelektą ir „apčiuopti tai, kas neapčiuopiama“, ir kaip tvirtinti, teigti ir išpažinti gyvenimą iki mirties, kame slypi pačių didžiausių išgyvenimų paslaptis.

Erotinis herojus keliauja laike, ir skirtingi kultūros istorijos etapai parodo vis kitą jo veidą: mąslų ir hedonistišką antikoje, mistišką ir ieškančią amžinybės paslapčių viduramžiais, išgyvenančią gyvenimo džiaugsmą ir mirties akistatą baroke, maištingą ir nepažinų romantišnių idealų, Naujųjų laikų ieškotoją ir lovelasą.

Paslaptis, siejanti herojų su dabartimi, išlieka. Populiariausiame pasaulio vyrų tinklalapyje „Ask Men: Become to Better Men“ buvo vykdomas *The Good Men* projektas, kurio motto *The conversation no one else is having* [pokalbis, kokio dar nėra buvę], kaip vieną galimų vyriškumo realizacijos formų, siūlė tapti erotiniu herojumi, pasitelkiant šiuolaikinę populiariąją kultūrą ir kalbant apie pokyčius tarp lyčių¹².

Pateikdamas *Homo eroticus* aktualumą, Michelis Maffesolis pabrėžia, kad iš tiesų

tai šių dienų mitas (kaip *Homo economicus* buvo modernumo mitas). Tai priežastis ir pasekmė, išreiškiantys mentalinę šio meto atmosferą (*Zeitgeist*). Viena iš jos savybių yra sproginimas (*L'éclatement*), t. y. savęs praradimas kitame¹³. Kaip neprarasti savęs keliaujant kartu su kitu – tarsi būtų dabarties priedermė.

¹ Prieiga per internetą: <http://kultura.lrytas.lt/meno-pulsas/knygoje-oskaro-korsunovo-kuriamas-pasaulis-is-arti.htm> [žiūrėta 2014 11 28].

² Ten pat.

³ Ten pat.

⁴ Dovilė Zelčiūtė. *Kelionė su Oskaru Koršunovu. Teatrinis koliažas. Esė, repeticijų fragmentai, spektaklių, gastrolių išpūdžiai, interviu, recenzijos*. Vilnius: Alma littera, 2014, p. 7.

⁵ Ten pat.

⁶ Prieiga per internetą: <http://www.okt.lt/> [žiūrėta 2014 10 09].

⁷ Algis Mickūnas. Erosas ir mitas. In: *Baltos lankos*, 7, 1996, p. 26.

⁸ Ten pat.

⁹ Prieiga per internetą: <http://nvoprograma.lt/news/344/60/Sekminga-komunikacija-prasideda-atsakius-i-teisinga-klausima?filter=2014-11> [žiūrėta 2014 11 28].

¹⁰ Dovilė Zelčiūtė. *Kelionė su Oskaru Koršunovu*, p. 134.

¹¹ Ten pat, p. 145.

¹² Prieiga per internetą: <http://goodmenproject.com/featured-content/brand-become-erotic-hero/> [žiūrėta 2014 09 15].

¹³ Prieiga per internetą: <http://blogs.mediapart.fr/blog/emmanuel-tugny/280513/lhomme-moderne-est-erotique-entretien-avec-michel-maffesoli> [žiūrėta 2014 11 10].